4. Inimene.

Rahvastik. Tartu sündmusrikka mineviku tõttu on ta elanikkude arv suuresti vaheldunud. Keskajal lõi Hansa (vt. ptk. Ajalugu) Läänemeremail linnade võrgu kauplemiseks Suur-Novgorodi ja Moskooviaga ning Tartu omas selles võrgus tähtsust peaasjalikult läbiveo-kaubanduses. Kui suur tol õitsengul rahvastiku arv täpsalt oli, on raske kindlaks määrata, kuid kuivõrt suur ta siiski pidi olema, näitab ühe kroonika teade, et ühe katku ajal Tartus 15 000 elanikku surma saanud. Mahutas linn ju endasse kaubaladud, laevaehituse-kojad, mitmesugused tsunftid, garnisoni, kloostrid ja koolid.

Järgnevad sõjad vähendavad elanikkude arvu ja linna hävides Põhjasõjas viiakse viimsedki Venemaale. Alles 18. aastasaja viimsel veerandil algab elanikkude arvu pidev kasvamine, mis mõningate vähemate võngetega on kestnud tänapäevani (vt. allolev tabel ja 205. joon.) Seda on põhjustanud küll esimeses joones 19. aastasaja alul uuesti asutatud ülikooli tegevuse laienemine, mitmete teiste koolide koondumine Tartusse ja aastasaja teisel poolel vee- ja maisteestiku lõikumisel asuva linna kujunemine Lõuna- ja Kesk-Eesti majandusliseks keskuseks ning sellega intiimsemas ühenduses olev Tallinna-Tapa-Tartu ning Tartu-Valga-Riia ja Tartu-Valga-Petseri-Pihkva raudteeliini ehitamine.

Tartu linna elanikkude arvu kasvamine.

1774.—1922. a.

Aasta	Elanikke	Juurdekasv	Mitme aasta jooksul	Keskmine juurdekasv aastas	Suhtarvuliselt
1774	3300				
		224	28	8	10
1802	**3524**				
		3876	**14**	**276**	**345**
1816	**7400**				
		1099	8	137	171
1824	8499				
		2301	11	209	261
1835	10 800				
		1827	16	114	143
1851	12 627				
		8373	16	523	654
1867	21 000				
		9000	20	450	563
1887	**30 000**				
		10 700	**10**	**1070**	**1337**
1897	**40 700**				
		12 300	25	492	615
1922	53 000				

Ta osutab 19. aastasaja keskpaigast peale järsult kasvavat tõusunurka, mis erikordselt suur sama aastasaja lõppveerandil. Kõiges selles peegeldub linna tagamaa majandusline tõus, veel rohkem aga selle